

**RELIGIOZNI ODGOJ NA PRAGU
TREĆEG TISUĆLJEĆA**
Izveštaj o katehetskom simpoziju
(Opole, 27-28. 4. 2001)*

RADOSŁAW CHAŁUPNIAK

Sveučilište u Opolu
Ul. Drzymała 1
PL 342 OPOLE
POLJSKA

Primljeno: 15. 5. 2001.
Izveštaj sa znanstvenog skupa
UDK 37.014.52(4)
268 (4)

Sažetak

U posljednje se vrijeme zapaža sve veće zanimanje za tematiku religioznog odgoja. Mnoge publikacije, znanstveni simpoziji te traganje pojedinih ljudi za Bogom svjedoče prije svega o neuobičajenoj aktualnosti tog problema. 27. i 28. travnja 2001. u Opolu (Poljska) održan je simpozij na temu: »Religiozni odgoj na pragu trećeg tisućljeća kršćanstva«. Sadržajno, simpozij se sastojao od dva dijela. Prvi dio odnosio se na religiozni odgoj u raznim zemljama (težište je bilo na Austriji, Italiji i Njemačkoj), dok je drugi dan bio prije svega »katehetskog karaktera«. U drugom se dijelu stoga nastojalo razmotriti stanje religioznog odgoja u Poljskoj pomoću sociološkog prikaza mladih Poljaka i njihove religioznosti, te kroz raspravu o važnim pitanjima kao što su bit religioznog odgoja i mjesta na kojima se on odvija, sve do predstavljanja najnovijih katehetskih dokumenata.

Ključne riječi: katehetski simpozij: Opole (Poljska)

Početak novog tisućljeća Veliki se jubilej duboko usjekao u pamćenje mnogih Kristovih sljedbenika. Ipak, u skladu sa stalnim Učiteljevim ohrabrenjima, na koje papa podsjeća u dokumentu »Ulas-kom u novo tisućljeće« (*Novo millennio ineunte*), kršćani ne smiju živjeti samo s uspomenaма već su pozvani *izvesti na pučinu* i biti spremni primiti sve što budućnost donosi, prihvativši evanđelje s novim žarom. U posljednje vrijeme mogli smo – usprkos šutnji sredstva javnog priopćavanja – primijetiti sve veće zanimanje za tematiku religioznog odgoja. Mnoge publikacije, znanstveni simpoziji i prije svega traganje za Bogom tolikih pojedinaca svjedoče o neuobičajenoj aktualnosti religioznog odgoja. U čovjekovoj potrazi za smi-

slom života osobito su važna pitanja o Bogu, religiji, vječnom životu.

Čini se da nitko i ništa ne može čovjeka spriječiti u njegovoj namjeri da istra-

* Od 1990. uveden je konfesionalni školski vjeronauk u sve javne škole u Poljskoj, u kojoj prema statistikama ima oko 95% katolika. Te je godine 95%, tj. 6859109 đaka osnovnih i srednjih škola izabralo školski vjeronauk, koji se redovito predaje dva sata tjedno. Danas u Poljskoj ima oko 33.000 školskih vjeroučitelja, među kojima je 13000 laika, 6000 redovnika i redovnica, a 14000 je svećenika. Svaki vjeroučitelj mora imati odgovarajuću teološku i pedagošku spremu kao i »missio canonica«. Sveučilište u Opolu osnovano je prije šest godina, ima šest fakulteta i oko 15000 studenata, među kojima njih 900 studira na Teološkom fakultetu, a od toga je 180 bogoslova, tj. kandidata za svećeništvo.

žuje religiozno, u želji da stupi u kontakt s Bogom i s drugima podijeli religiozne vrednote. Za to postoje mnogi dokazi iz prošlosti. Osobito je 20. stoljeće sa svojim krajnostima (od omalovažavanja do obožavanja čovjeka, od negiranja Boga do mnogih znakova ezoterike, od kolektivizma do krajnjeg individualizma) potvrdilo aktualnost teze svetog Augustina o nemirnom ljudskom srcu, koje tražeći Boga ne nalazi mir tako dugo dok se u Bogu ne smiri.

Riječi »Izvezi na pučinu« (Lk 5,4) odnose se na brojne vidove kršćanske aktivnosti, među ostalim i na problem religioznog odgoja, koji je važan za svakog vjernika. To je pitanje koje postavljaju i praktičari i teoretičari, koji se u vremenu stalnih mijena pitaju o cilju, metodama, sredstvima duhovne izgradnje i promišljaju o njihovim mogućnostima i perspektivama.

U mnogim zemljama i sveučilišnim centrima katehete i religiozni pedagozi pokušavaju odgovoriti na to pitanje. 27. i 28. travnja 2001. u svečanoj dvorani Bogoslovnog sjemeništa u Opolu održan je simpozij na temu: »Religiozni odgoj na pragu trećeg tisućljeća kršćanstva«, u organizaciji Katedre za katehétiku, pedagogiku i religioznu psihologiju Teološkog fakulteta Sveučilišta u Opoleu. Simpozij je otvorio dekan tog fakulteta, prof. dr. Helmut Sobeczko. Sudjelovalo je oko 300 sudionika iz raznih poljskih biskupija, a osim kateheta bili su pozvani i svi zainteresirani za tematiku religioznog odgoja, roditelji i odgajatelji te studenti.

Simpozij se po sadržaju sastojao od dva dijela. U prvom dijelu se, prema zamisli organizatora, željelo prikazati stanje i perspektive religioznog odgoja u nekim zapadnoeuropskim zemljama, prije svega u Austriji, Italiji i Njemačkoj. U prilog tome govori i činjenica da se poljska katehetska misao nadahnjivala i još se uvijek nadah-

njuje tečevinama talijanske i njemačke katehetske i religioznopedagoške misli. Dok su se u zapadnim zemljama dogodile brojne društveno-političke promjene, one se u Poljskoj zapažaju tek sada. Upravo je stoga bio neophodan takav »pogled u inozemstvo« kako bi i poljski katehetski djelatnici uspjehe drugih mogli u budućnosti bolje koristiti, ali i kako bi mogli bolje učiti na temelju tuđih pogrešaka.

Drugi dan zamišljen je prije svega kao »katehetski«. Izravno su obrađene teme kateheze i religioznog odgoja u Poljskoj: razmotrena je sociološka slika mladih Poljaka i njihove religioznosti, te važna pitanja o biti i mjestima tog odgoja, a predstavljeni su i najnoviji katehetski dokumenti.

Tijekom ovoga dvodnevno simpozija održano je 9 referata. Uvodno predavanje na temu »Religiozni odgoj kao izazov za Europu danas« održao je mjesni biskup i veliki kancelar opolskog Teološkog fakulteta, nadbiskup prof. dr. Alfons Nossol. Kao teolog, biskup je ukazao na temeljne formalne i stvarne aspekte današnjeg religioznog odgoja. Nadovezujući se na baštinu Drugog vatikanskog sabora, naglasio je važnost dijaloga, poštivanja cjelovite slike čovjeka, oduševljenja i radosti pri naviještanju Radosne vijesti, te važnost gajenja ekumenskog duha i molitve. Čovjek kao središte stvorenog svijeta, religiozni odgoj kao vođenje čovjeka prema gore, k višim vrednotama, otvorenost prema Božjoj ljepoti i ljubavi, otajstvo Crkve u službi čovjeka, poistovjećivanje otkupljenja s istinskom ljudskom srećom te uvođenje čovjeka u vjeru i crkvenu zajednicu samo su neki od temeljnih sadržaja religioznog odgoja na koje je ukazao opoleski biskup. On je osim toga podsjetio kako je tematika simpozija ne samo aktualna nego i povezana s kršćanskim počecima Europe. Nadovezujući se na misao pape Ivana Pavla II, pod-

sjetio je na to da je u povijesti »odbijanje Boga i njegovih zapovijedi« dovelo do »tiranije idola«, do glorificiranja rasa, klasa i stranaka. Ne smijemo se pomiriti s religioznom ravnodušnošću koju se pogrešno shvaća kao laicističku svjetonazornu neutralnost. »Istinski ujedinjena Europa« – istaknuo je biskup – »ne može se graditi bez trajnog religioznog obrazovanja i odgoja«.

Veliki interes pobudilo je predavanje, na temu »Učiti vjeru gdje se vjera živi«, što ga je održao Wolfgang Langer. Neusiljeno a ipak vrlo brižno taj je bečki pedagog, inače rodnom iz Wrocława, govorio o teškoćama i uspjesima austrijskog katehetskog i religioznopedagoškog modela. Religiozni se odgoj u Austriji već godinama temelji na jasnom odvajanju župne kateheze od školskog vjeronauka. Župna kateheza je dušobrižnička i evangelizacijska djelatnost i obraća se ljudima koji se zanimaju za vjeru. Vjeronauk je usmjeren na sve učenike, bez obzira na njihov svjetonazor, te se bavi temeljnim pitanjima kao što su život, sreća, patnja i smrt, oslanjajući se pritom na ljudsko iskustvo. U Austriji, koja je nekoć najvećim dijelom bila katolička, a danas slovi kao izrazito pluralističko društvo, školski vjeronauk nije prvenstveno odgoj u vjeri, već mjesto gdje se postavljaju pitanja i gdje se ukazuje na evanđelje kao na jedan od prihvatljivih odgovora. Govornik je posebno naglasio činjenicu kako jedino zajednica može odgajati za vjeru, izjavivši: »Vjera se prenosi tamo gdje se vjera živi«.

Dr. Waldemar Spyra iz Opola, u svom predavanju pod nazivom »Religiozni odgoj u Njemačkoj«, predstavio je sudionicima simpozija njemačku religioznopedagošku situaciju, dok je o situaciji u Italiji govorio dr. Kazimierz Misiaszek s varšavskog sveučilišta »Stefan kardinal Wyszyński«. Oba predavanja bila su posebno zanimljiva jer se problem religioznog obrazovanja u Nje-

mačkoj i Italiji razmatrao iz poljske perspektive. Govornici, koji su dobri poznavatelji katehetske i religioznopedagoške situacije u obje zemlje, posebno su se usredotočili na pojedine religijskopedagoške aspekte vezane uz konkretnu poljsku situaciju. Usprkos bitnim razlikama između talijanskog i njemačkog odgojnog modela, sudionici su zaključili kako se religiozni odgoj ne smije ograničiti na školski vjeronauk, nego je neophodno organizirati paralelnu župnu katehezu, a zato je potrebno poraditi i na obrazovanju odgovarajućih župnih kateheta. Isto je tako potrebno još jasnije odrediti narav školskog vjeronauka.

Drugoga »poljskog« dana simpozija dr. Sławomir Zareba s Instituta za statistiku Katoličke crkve u Varšavi održao je predavanje na temu »Sadašnji uvjeti religioznog odgoja u Poljskoj.« Predavač se u svom izlaganju koristio najnovijim istraživanjima provedenim među mladim Poljacima. Na početku je postavio važna pitanja: »Je li se u posljednje vrijeme promijenila religiozna identifikacija mladih Poljaka? Kakav je njihov odnos prema katehezi? Koji društveni faktori i faktori uvjetovani konkretnom sredinom određuju osobna religiozna stajališta?« Govornik je pokušao odgovoriti na ta pitanja uzevši u obzir sociološki i kulturološki kontekst te konkretnu sredinu u kojoj pojedinac boravi. Pritom se oslonio na reprezentativna istraživanja iz 1988. i 1998. godine kojima su obuhvaćeni učenici i studenti. Rezultati socioloških istraživanja potvrdili su tezu o promjenama religioznog mentaliteta mladih. Na religioznom području usprkos otvorenosti za sve novo primjećuju se i znakovi različitih individualističkih stavova. Promjena sociološko-kulturalnog konteksta neophodno zahtijeva nove, promišljenije odgojne metode, o čemu moraju voditi računa i pastoralni teolozi i katehete.

Dr. Joachim Gaida iz Opola održao je predavanje »Bit religioznog odgoja«. Prema njegovu mišljenju, prihvaćanje ili odbijanje istine o Božjem postojanju utječe na izbor odgovarajuće hijerarhije vrijednosti kod mladih ljudi. Za čovjeka-vjernika smrt nije kraj, a religiozni odgoj se ne ograničava samo na prenošenje i prihvaćanje religioznih načela. Govornik se u svom predavanju usredotočio na kršćanski odgoj te ukazao na tri težišta – osobni doživljaj vjere, aktivno sudjelovanje u životu crkvene zajednice i preuzimanje odgovornosti za svijet. U tako shvaćenom odgoju ne smije uzmanjkati obrazovanja osobnog identiteta, razvoja stava povjerenja i odgoja za slobodu. Religiozni odgoj koji se temelji na evanđelju trebao bi, u transcendentnoj perspektivi, »mladima pomoći na njihovu putu prema ljudskoj zrelosti«.

Vrijedan prilog i produbljenje prethodnog predavanja bilo je predavanje prof. dr. Jerzya Bagrowicza sa Sveučilišta u Toruńu – o mjestima odgoja u vjeri. Govornik je na početku ukazao na drevni oblik inicijacijsko-katekumenalnog kršćanskog odgoja koji nadilazi okvire svoga vremena. Uzrok svih kriza u religioznom odgoju bio je u tome što se odustalo od toga drevnog oblika. Osim jasnog opisa najvažnijih mjesta religioznog odgoja (obitelj, župna zajednica, ostale zajednice i neformalne skupine, škola), usmjerio je pažnju na nova mjesta uvođenja u vjeru, tj. na elektroničke medije. No, kako tradicionalne tako i nove pogreške religioznog odgoja ne smiju izgubiti inicijacijski karakter odgojnog procesa. Sve promjene u pojedinim sredinama moraju rezultirati odgovarajućom reakcijom ljudi koji su odgovorni za religiozno obrazovanje mladih.

Posljednja dva predavanja prikazala su najnovije poljske katehetske dokumente, koji su pripremani posljednjih mjeseci i ko-

ji bi uskoro, nakon što budu odobreni, trebali biti i objavljeni. Prof. dr. Jan Szpet iz Poznańa podsjetio je kako je bilo nužno pripremiti novi poljski temeljni katehetski dokument i naglasio je njegovu važnost. Prof. dr. Roman Murawski iz Varšave predstavio je »Poljski katehetski direktorij«. Nakon povratka vjeronauka u poljske škole, nakon objavljivanja važnih crkvenih katehetskih dokumenata na općoj razini, kao što su Katekizam Katoličke crkve i Opći katehetski direktorij, te povodom reforme poljskog obrazovnog sustava, bilo je neophodno izraditi novi katehetski program prilagođen današnjoj situaciji. Prof. J. Szpet je govorio o motivima i tijeku nastanka kao i o temeljnim pretpostavkama i strukturi programa koji će uskoro postati sadržajni temelj novih udžbenika za sve stupnjeve podučavanja. Prof. Murawski usredotočio se u svojim prikazima na potpuno nov dokument u poljskom kontekstu, tj. na Poljski katehetski nacionalni direktorij. Doduše, i prije su postojali programi na koje su se oslanjali katehete u svom radu, ali su nedostajala cjelovita i jasna načela koja usmjeruju rad kateheta. Iako je već Opći katehetski direktorij iz 1971. preporučivao izradu sličnih krajevnih dokumenata, tek su se nakon objavljivanja Općeg direktorija za katehezu (1997) počela pripremati načela primjerena poljskim uvjetima. Nesumnjivo je potreban službeni, crkveni dokument koji će normirati rad kateheta te istovremeno uzimati u obzir aktualnu krajevnu situaciju. Prof. Murawski je napomenuo kako je direktorij tek u pripremi, te je govorio o njegovome predviđenom ustroju, osnovnim idejama i pretpostavkama. Naglasio je da se oba dokumenta, »Temeljni program« i »Katehetski direktorij«, međusobno nadopunjuju te su zamišljeni kao pomoćna sredstva katehetama.

Prijevod s njemačkoga: Kristina Tremljan